

16.11.2007

Dnro 3321/5/07

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Liisa Nieminen

Viite: Työministeriön kirje 26.10.2007

LAUSUNTO OHJAUSRYHMÄN EHDOTUKSESTA IHMISKAUPAN VASTAISEN TOIMINTASUUNNITELMAN TARKENTAMISEKSI

Työministeriö on viitekohdassa mainitulla kirjeellään pyytänyt eduskunnan oikeusasiamieheltä lausuntoa valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman ohjausryhmän ehdotuksesta ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman tarkentamiseksi.

Pääosin voin yhtyä ohjausryhmän kannanottoihin ja kiinnitän lausunnossani huomiota vain eräisiin erityiskysymyksiin, jotka ovat nousseet esille oikeusasiamiehen käytännössä. Lisäksi tarkastelen kysymystä ihmiskaupparaportoinnin nimeämisestä.

Olen samaa mieltä ohjausryhmän kanssa siitä, että ihmiskaupan uhrien tunnistaminen ja johdattaminen avun piiriin ei ole tähän mennessä toiminut alun perin arvioidussa laajuudessa. Tunnistaminen on osoittautunut odotettua haastavammaksi, eikä rajanveto ihmiskaupparikosten ja ns. ihmiskaupan kaltaisten rikosten välillä ole vielä vakiintunut.

Ohjausryhmä korostaa myös sitä, että kaikkia aloja ja toimijoita ei ole vielä riittävän kattavasti koulutettu tunnistamiseen.

Olen samaa mieltä edellä mainituista ongelmista, ja ne ovat tulleet esille myös oikeusasiamiehen työssä.

Oikeusasiamies on vuonna 2006 antamassaan päätöksessä (Dnro:t 1020/4/05 ja 1019/4/05) kiinnittänyt huomiota ihmiskaupan uhrien tunnistamisen vaikeuteen. Kyse oli Kaakkois-Suomen rajavartiolaitoksen menettelystä Suomeen 15.3.2005 saapuneen georgialaisryhmän käännättämisen yhteydessä. Rajavartiolaitoksen asiasta antamassa tiedotteessa todettiin naisten osalta, että "heihin suhtauduttiin alusta alkaen mahdollisina ihmiskaupan uhreina". Suomalaismediassa heidät kuitenkin leimattiin prostituoiduiksi, minkä naiset kokivat loukkaavaksi. Oikeusasiamies korosti päätöksessään yleisellä tasolla, että viranomaistiedottamiseen kuuluu mahdollisuuksien mukaan ottaa kantaa julkisuudessa esitettyihin selkeästi virheellisiin tietoihin ja että tiedotettaessa tapahtumista, jotka ovat alttiita väärinkäsityksille ja leimautumiselle, on noudatettava erityistä varovaisuutta ja hienotunteisuutta.

Ohjausryhmän ehdotuksessa kiinnitetään huomiota myös alaikäisten uhrien asemaan. Alaikäiset eivät usein tunnista itse olevansa ihmiskaupan uhreja ja tarvitsevat siten erityisapua, jotta he pääsisivät auttamisen piiriin. Samoin korostetaan, että toimet alaikäisen perheen ja huoltajien löytämiseksi on aloitettava viipymättä.

Oikeusasiamies on jo vuonna 2000 kiinnittänyt huomiota yksin tulleiden pakolaislasten oikeuksien toteutumisessa oleviin ongelmiin (Dnro 2822/2/99). Vaikka asiassa on tapahtunut monia parannuksia, ongelmia esiintyy vieläkin.

Ihmiskaupan vastaisessa toimintasuunnitelmassa ohjausryhmän yhdeksi tehtäväksi asetettiin kansallista ihmiskaupparaportointia koskevien ehdotusten tekeminen. Ohjausryhmän mielestä kansallisen raportoinnin tulee olla riippumaton viranomaisstaho, jolla on pääsy ihmiskauppaan koskeviin tietoihin sekä riittävän vahva asema toimiakseen kansainvälisen yhteystahona ja kansallisten suositusten ja ohjeiden antajana. Ohjausryhmä esittää vähemmistövaltuutetun tai eduskunnan oikeusasiamiehen nimeämistä kansalliseksi ihmiskaupparaportointijaksi.

Ohjausryhmä korostaa, että jotkin muutkin kansainväliset velvoitteet kuin ihmiskaupan torjunta saattavat edellyttää raportoinnin asettamista. Lisäksi YK:n kidutuksen vastaisen sopimuksen valinnaisen pöytäkirjan ratifiointi edellyttää kansallisen valvontajärjestelmän perustamista tai nimeämistä kidutuksen ehkäisemiseksi. Oikeusasiamiestä on kaavailtu tähänkin tehtävään.

Toisaalta Suomessa on vireillä myös kansallisen ihmisoikeusinstituution nimeäminen Pariisin periaatteiden tarkoittamassa mielessä. Oikeusasiamiestä on pidetty yhtenä vaihtoehtona, vaikkakin se edellyttäisi melkoisia muutoksia oikeusasiamiehen organisaatiossa ja toiminnassa.

Mielestäni ainakaan tässä vaiheessa oikeusasiamies ei sovi kovin hyvin kansalliseksi ihmiskaupparaportointijaksi. Oikeusasiamiehellä ei välttämättä ole tähän resursseja eikä myöskään vaadittavaa erityisasiantuntemusta. Raportointitehtävä eroaa huomattavasti kanteluiden käsitlemisestä, joka on oikeusasiamiehen pääasiallinen tehtävä.

Ohjausryhmän ehdotuksen mukaan raportointi keräisi ja analysoisi tietoja ja voisi antaa neuvoja, suosituksia, toimenpide-ehdotuksia ja lausuntoja. Osa tämän tyyppisistä tehtävistä saattaisi johtaa oikeusasiamiehen esteellisyyteen yksittäisen kantelun käsittelyn suhteen.

Raportointijalla tulisi myös olla säännöllinen raportointivelvollisuus valtioneuvostolle. Tällainen velvollisuus ei sopisi yhteen oikeusasiamiehen riippumattoman aseman kanssa eikä myöskään suhteessa oikeusasiamiehen asemaan eduskunnan yhteydessä.